สังคมฝรั่งเศส (ค.ศ. 1945 — ค.ศ. 2000)*

French Society (1945 – 2000)

La société française (1945 – 2000)

จินตนา ดำรงค์เลิศ

Chintana Damronglerd

บทคัดย่อ

ฝรั่งเศสได้รับความเสียหายจากสงครามโลกครั้งที่สองเป็นอย่างมากเนื่องจากเป็นสนามรบในช่วงระหว่างสงคราม ความเสียหายนั้นมีทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ฝรั่งเศสต้องอาศัยความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาโดยผ่านทางแผนการมาร์แชลเพื่อรื้อฟื้นและพัฒนาประเทศภายหลังสงคราม ในช่วงทศวรรษแรกหลังสงครามโลกครั้งที่สอง สังคมฝรั่งเศสยังคงมีภาพลักษณ์แบบเก่าภายใต้การนำของชนชั้นกลาง ระหว่างทศวรรษ 1960-1970 โครงสร้างของสังคมฝรั่งเศสได้เปลี่ยนแปลงเป็นสังคมอุตสาหกรรมและสังคมเมืองมากขึ้นตลอดเวลา การประกอบการด้านการเกษตรน้อยลงและจำเป็นต้องมีการจัดการใหม่เพื่อให้แข่งขันได้ในระดับนานาชาติ ชนกลุ่มผู้มีรายได้เป็นเงินเดือนเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ในสังคมฝรั่งเศส พวกกาดเดรอะระดับสูงและระดับกลางมีบทบาทสำคัญในสังคมสมัยใหม่

เหตุการณ์เดือนพฤษภาคม ค.ศ.1968 นับเป็นจุดหักเหของสังคมฝรั่งเศส ค่านิยมและวิถีชีวิตแบบเก่าค่อยๆเลือนหายไป คนฝรั่งเศสมีชีวิตอยู่ในสังคมบริโภคอย่างเต็มรูปแบบ รัฐบาลฝรั่งเศสได้เริ่มดำเนินการกระจายอำนาจตั้งแต่ ค.ศ.1982 ประชาชนทั้งประเทศจึงมีโอกาสได้รับการศึกษาและการหล่อหลอมทางวัฒนธรรมในรูปแบบเดียวกันโดยอาศัยสื่อสารมวลชนสมัยใหม่เป็นหลัก นับตั้งแต่ ค.ศ.1968 เป็นต้นมา ปัญญาชนชาวฝรั่งเศสสนใจในอุดมการณ์ลดน้อยลง ประชาชนไม่ค่อยสนใจในสถาบันแบบอนุรักษ์นิยม ดังเช่น สถาบันครอบครัว การแต่งงาน และสถาบันศาสนา การว่างงานเป็นปัญหาใหญ่ที่สุดในสังคมฝรั่งเศสตั้งแต่ทศวรรษ 1980 ทำให้เกิดกลุ่มคนยากจนใหม่ ประชากรริมขอบ ความรุนแรง และอาชญากรรมในสังคมฝรั่งเศสปัจจุบัน รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ว่าขวาหรือซ้ายจำเป็นต้องออกมาตรการหลากหลายเพื่อต่อสู้กับปัญหาดังกล่าว

---

* รายงานการวิจัย พ.ศ.2544 สนับสนุนทุนโดยฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

Being a combat terrain during the World War II, France was the victim of various casualties : physical, economic and social. France had to depend on aid from the United States under the Marshall Plan, in order to rehabilitate and develop the country after the war. During the first decade after the war, French society still kept her old identities under the leadership of the bourgeoisie. During the 60's and 70's, the French social structure became increasingly industrialized and urbanized. Agricultural activity was declined and had to be restructured in order to be more competitive on an international scale. Salary men composed the biggest group in French society. High and middle rank technocrats (cadres), both in public and private sectors, exercised important impacts in the modern society.

May 1968 was a major turning point in French society. Old values and practices have vanished. French people are fully living in a society of consumption. Decentralization has been launched since 1982. Therefore educative and cultural uniformity is widely established all over the country mainly by means of modern mass media. Since 1968, intellectuals are less interested in ideologies. People are less concerned by conservative institutions like family, marriage and religion. Unemployment is the biggest problem of French society since 1980. It originates new poverty, exclusion, uncertainty, violence and crimes in French society at present. French governments, both right and left, have to launch various measures to fight these social problems.

1. สภาพทั่วไปหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ประเทศฝรั่งเศสในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงใหม่ๆ กล่าวคือในช่วง ค.ศ.1946 ยังปรากฏร่องรอยของอดีตให้พบเห็นอยู่ทั่วไปทั้งด้านกายภาพ ความคิดความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คน การฟื้นตัวของประเทศในยุโรปรวมทั้งฝรั่งเศสหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้อาศัยความช่วยเหลือด้านการเงินจากสหรัฐอเมริกาผ่านแผนมาร์แชล (Marshall Plan) หรือเรียกชื่อเต็มว่าแผนฟื้นฟูยุโรป (European Recovery Program) สหรัฐอเมริกาคาดหวังว่าเมื่อประเทศในยุโรปสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจของตนได้แล้ว ตลาดการค้าแบบเสรีของโลกก็จะกระเตื้องขึ้นด้วย ฝรั่งเศสได้รับเงินช่วยเหลือจากแผนมาร์แชลเป็นจำนวนมากถึง 20% ของเงินทั้งหมดหรือ

ประมาณ 2 พันล้านดอลลาร์ ฝรั่งเศสได้นำเงินส่วนหนึ่งมาใช้สนับสนุนการส่งออกที่สำคัญๆ ฟื้นฟูระบบสาธารณูปโภค และดำเนินการตามแผนนำประเทศสู่ความทันสมัย

ผู้นำประเทศฝรั่งเศสในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองคือประธานาธิบดีชาร์ลส์ เดอ โกล (Charles de Gaulle) หรือนายพลเดอโกล เขาเริ่มมีบทบาททางการเมืองโดดเด่นตั้งแต่ได้เป็นผู้นำขบวนการฝรั่งเศสเสรีโดยตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นอยู่ที่ประเทศอังกฤษในช่วงเยอรมันเข้ายึดครองฝรั่งเศสและสถาปนารัฐบาลวิชี (Vichy) ขึ้นมาปกครองฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ.1940-1944 เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติลงและเขาก้าวขึ้นเป็นผู้นำประเทศนั้น เขามีแผนที่จะนำพาประเทศฝรั่งเศสไปสู่ความทันสมัย นายพลเดอโกลเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างคนฝรั่งเศสรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้เป็นอย่างดี เขาให้สัญญากับคนรุ่นเก่าและชนชั้นกลางว่าเขาจะอนุรักษ์สถาบันและค่านิยมที่สำคัญของสังคมฝรั่งเศสให้คงอยู่ต่อไป ส่วนชนชั้นกลางฝรั่งเศสรุ่นใหม่ต่างเข้าใจและสนับสนุนนายพลเดอโกลในการดำเนินงานตามแผนการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม การพัฒนาศักยภาพของฝรั่งเศสในการแข่งขันในตลาดการค้าโลก ตลอดจนแผนการพัฒนาเทคโนโลยีในภาคเกษตรกรรม

รัฐบาลภายใต้การนำของประธานาธิบดีเดอโกลได้เข้าไปกำกับดูแลกิจการในภาคเศรษฐกิจที่เป็นสาธารณูปโภคเพื่อเร่งรัดให้ประเทศสามารถฟื้นฟูตัวและปรับตัวทันสมัยได้รวดเร็วขึ้น อาทิ องค์การก๊าซแห่งฝรั่งเศส องค์การไฟฟ้าแห่งฝรั่งเศส องค์การถ่านหินแห่งฝรั่งเศส นอกจากนี้รัฐบาลยังเข้าไปกำกับดูแลธนาคารแห่งฝรั่งเศสซึ่งเป็นธนาคารชาติ ธนาคารขนาดใหญ่ 4 ธนาคาร และบริษัทด้านประกันภัยอีก 34 บริษัท โดยมีจุดประสงค์เพื่อควบคุมและเร่งรัดการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพ

ผลงานทางด้านสังคมที่สำคัญยิ่งคือการวางระบบประกันสังคม (Sécurité sociale) โดยออกประกาศใช้กฎหมายเมื่อวันที่ 22 สิงหาคม ค.ศ.1946 ผู้ที่เข้าระบบประกันสังคมในชั้นต้นได้แก่ผู้ที่มีรายได้เป็นเงินเดือนทุกคนซึ่งจะต้องจ่ายเงินค่าประกันส่วนหนึ่ง และนายจ้างจะจ่ายสมทบอีกส่วนหนึ่ง การเข้าระบบประกันสังคมเป็นสิ่งที่ต้องกระทำตามกฎหมาย เป็นการให้ความคุ้มครองต่อผู้ที่มีส่วนในการผลิตทางเศรษฐกิจในกรณีเจ็บป่วย ทุพพลภาพ ชราภาพ อุบัติเหตุ และเสียชีวิต เงินช่วยเหลือครอบครัวของผู้ทำงานมีหลายกรณี อาทิ เงินช่วยเหลือก่อนคลอดบุตร เงินช่วยเหลือระหว่างการตั้งครรภ์ เงินช่วยเหลือค่าที่พักอาศัย เงินช่วยเหลือมารดาที่เป็นแม่บ้าน (ไม่ได้ทำงาน) เงินช่วยเหลือกรณีที่คู่สมรสมีรายได้คนเดียว เงินช่วยเหลือเหล่านี้จ่ายเป็นเงินสดให้แก่ครอบครัวเพื่อจะได้มีอิสระในการนำไปใช้จ่ายเอง อย่างไรก็ดีจำนวนเงินช่วยเหลือครอบครัวที่ให้มาตั้งแต่ ค.ศ.1946 มาจนถึงปัจจุบันสามารถบรรเทาความเดือดร้อนของครอบครัวได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น ยังไม่สามารถไล่ตามอัตราค่าครองชีพตามความเป็นจริงได้ ระบบประกันสังคมของฝรั่งเศสนับว่าเป็นระบบที่ดีมากระบบหนึ่งของโลกเนื่องจากรัฐบาลฝรั่งเศสให้ความสำคัญกับสังคมเป็นอย่างมากเสมอมา

ประดิษฐกรรมใหม่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตคนฝรั่งเศสช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้แก่ การผลิตรถยนต์เรอโนลต์ (Renault) ขนาด 4 แรงม้า และกำเนิดของเสื้อผ้าสำเร็จรูป (prêt-à-porter)

ใน ค.ศ.1946 บริษัทรถยนต์เรอโนลต์ได้ผลิตรถยนต์ขนาดเล็กเพียง 4 แรงม้า ซึ่งนับว่าเป็นการปฏิวัติโลกของการคมนาคมขนส่งเลยทีเดียว เนื่องจากเป็นการเปิดโอกาสให้ชนชั้นผู้ใช้แรงงานซึ่งมีรายได้น้อยสามารถมีรถยนต์ใช้ในการเดินทางไปทำงานตลอดจนเดินทางไปท่องเที่ยวระยะสั้นๆ ในช่วงวันหยุด แผนการผลิตรถยนต์ขนาดเล็ก 4 แรงม้านี้เป็นความคิดของประธานบริษัทเรอโนลต์เองเพื่อตอบสนองการบริโภคของประชากรส่วนใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส ในช่วงแรกผู้ซื้อจำเป็นต้องสั่งต่อรถและรอเพราะความต้องการของตลาดมีสูง ระหว่างค.ศ.1950 ถึงค.ศ.1961 บริษัทเรอโนลต์ผลิตรถยนต์ขนาด 4 แรงม้าได้จำนวน 1,105,000 คัน (CETELEM, 1983 : 201)

ใน ค.ศ.1949 ได้มีการผลิต "เสื้อผ้าสำเร็จรูป" เป็นอุตสาหกรรมในฝรั่งเศส ชนชั้นกลางทั้งหญิงชายหันไปนิยมใส่เสื้อผ้าสำเร็จรูปกันมากขึ้น การกำเนิดเสื้อผ้าสำเร็จรูปเป็นผลสืบเนื่องมาจากการคิดค้นจักรเย็บเสื้อผ้าแบบอุตสาหกรรมซึ่งมีทั้งเครื่องถักรังดุม เย็บกระดุม เข้าวงแขน กอปรทั้งความเจริญด้านอุตสาหกรรมสิ่งทอทำให้สามารถผลิตผ้าแพรพรรณลวดลายต่างๆได้อย่างงดงาม คงทน และราคาถูก อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปจึงประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้อุตสาหกรรมด้านการถักเสื้อผ้าไหมพรมก็เจริญก้าวหน้าไปพร้อมกับอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปด้วย อุตสาหกรรมดังกล่าวนี้ได้เปลี่ยนวิถีชีวิตผู้คนไปอย่างมาก ผู้หญิงไม่ต้องนั่งถักเสื้อไหมพรมอีกต่อไปในยุคที่ต้องก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพการงานนอกบ้านมากขึ้น

ฝรั่งเศสต้องสูญเสียประชากรไประหว่างสงครามโลกครั้งที่สองประมาณ 600,000 คน โดยเป็นทหารราว 200,000 คน พลเรือน 400,000 คน ซึ่งครึ่งหนึ่งของประชากรประเภทพลเรือนเสียชีวิตในค่ายกักกันของนาซี (Georges Duby, 1970 : 556) ครั้นเมื่อสงครามสิ้นสุดลงในปี ค.ศ.1946 ปรากฏว่า ประชากรฝรั่งเศสมีเท่ากับเมื่อตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 คือประมาณ 40.3 ล้านคน ภายหลังสงครามรัฐบาลฝรั่งเศสจึงดำเนินนโยบายปลุกเร้าให้คนฝรั่งเศสมีบุตรเพื่อเพิ่มประชากรเช่นเดียวกับอังกฤษ ซึ่งปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจ ระหว่างค.ศ.1946-1958 มีประชากรฝรั่งเศสเกิดโดยเฉลี่ยมากกว่า 800,000 คนต่อปี ในปลายทศวรรษ 1950 ปรากฏว่าฝรั่งเศสมีประชากรเพิ่มเป็น 45 ล้านคน และในปี ค.ศ.1950 อัตราเฉลี่ยการตายลดลงถึง 50% จากช่วงก่อนสงคราม อย่างไรก็ดีประชากรฝรั่งเศสในวัยทำงานคือ 20-64 ปี ยังคงมีอยู่เพียง 59.4% ฝรั่งเศสจึงมีความจำเป็นต้องนำแรงงานจากต่างประเทศเข้ามาฟื้นฟูประเทศจำนวนมากโดยระหว่าง ค.ศ.1946-1954 ได้นำเข้าแรงงานจากต่างประเทศเฉลี่ยปีละประมาณ 40,000 คน ระหว่าง ค.ศ.1955-1960 เฉลี่ยปีละ 155,000 คน ระหว่าง ค.ศ.1961-1964 มีจำนวนผู้อพยพเข้ามาในฝรั่งเศสรวมเป็นจำนวนมากถึง 1,485,000 คน หลัง ค.ศ.1965 จำนวนผู้อพยพจึงเริ่มลดลงอย่างต่อเนื่อง (Georges Duby, 1970 : 561)

การที่ฝรั่งเศสพัฒนาด้านอุตสาหกรรมเฉพาะด้านมากขึ้นทำให้สังคมฝรั่งเศสเกิดหน้าที่การงานใหม่ๆ มากขึ้นด้วยซึ่งต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะทางมากกว่าสมัยก่อน ประชากรที่ทำงานในกลุ่มนี้เรียกว่า *กาดเดรอะ* (cadres) พวกเขามิใช่นายทุนหรือเจ้าของกิจการ แต่ได้รับเงินเดือนสูงเนื่องจากต้องทำงานระดับ

หัวหน้างาน และระดับบริหารกิจการระหว่าง ค.ศ.1954-1968 เป็นระยะเวลา 14 ปี จำนวนกาดเดรอะเพิ่มขึ้นถึงสองเท่าตัว (Jacques Capdeviele et al, 1970 : 225) ประชากรกลุ่มกาดเดรอะส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีลักษณะเป็นปัจเจกชนนิยม ไม่ค่อยฝักใฝ่หรือเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองหรืออุดมการณ์ใดๆ มีการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีความสนใจในเรื่องของประสิทธิภาพและกลไกทางเศรษฐกิจ นิยมความสะดวกสบาย กินดีอยู่ดี และหาความสุขพักผ่อนหย่อนใจและชอบเดินทางท่องเที่ยว พวกกาดเดรอะไม่ค่อยชอบเก็บออมเงินมากเท่าชนชั้นกลางแบบเก่าซึ่งมีความเป็นเจ้าสมบัติสูง กาดเดรอะที่ทำงานในภาครัฐวิสาหกิจจะมีความมั่นคงมากกว่ากาดเดรอะในภาคเอกชน

การที่ฝรั่งเศสมุ่งพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมทำให้มีผู้ใช้แรงงานมากขึ้น เมื่อสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง ฝรั่งเศสมีผู้ใช้แรงงานประมาณ 6 ล้านคน หรือเท่ากับหนึ่งในสามของประชากรที่ทำงาน รัฐธรรมนูญฝรั่งเศสฉบับ ค.ศ.1946 และ ค.ศ.1958 ได้ยืนยันสิทธิของผู้ใช้แรงงานไว้อย่างชัดเจน อาทิ สิทธิในการมีงานทำ สิทธิในการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพแรงงาน สิทธิในการหยุดงานประท้วง และสิทธิในการมีผู้แทนเจรจากับฝ่ายนายจ้าง ตลอดทศวรรษ 1950 ผู้ใช้แรงงานในฝรั่งเศสยังคงมีรายได้ไม่ค่อยจะพอกินพอใช้ มีที่อยู่อาศัยในสภาพย่ำแย่ ฝรั่งเศสเพิ่งเริ่มก่อสร้างอาคารสงเคราะห์สำหรับผู้มีรายได้น้อยในตอนปลายทศวรรษ 1950

ในขณะที่ประชากรกลุ่มผู้ใช้แรงงานมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จำนวนประชากรในภาคเกษตรกรรมของฝรั่งเศสกลับลดลงอย่างรวดเร็วในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ใน ค.ศ.1946 มีประชากรในภาคเกษตรกรรม 36% ของจำนวนผู้ประกอบอาชีพทั้งหมด ลดลงเหลือ 30% ใน ค.ศ.1954 และเหลือเพียง 16% ใน ค.ศ.1968 (Jacques Capdeviele et al, 1970 : 216) ภาคเกษตรกรรมของฝรั่งเศสเริ่มพัฒนาระบบการผลิตโดยนำเครื่องจักรกลเข้ามาใช้ตามอย่างสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้เป็นไปตามแผนมาร์แชล มีการนำรถแทรกเตอร์เข้ามาใช้อย่างกว้างขวางจนเรียกกันว่าเป็น “การปฏิวัติของรถแทรกเตอร์” (révolution des tracteurs) ใน ค.ศ.1946 ฝรั่งเศสมีรถแทรกเตอร์ใช้ในภาคการเกษตร 46,000 คัน เพิ่มเป็น 1,000,000 คัน ในกลางทศวรรษ 1960 การใช้เกวียนเทียมวัวในไร่นาค่อยๆ หายไป ในด้านความเป็นอยู่ เกษตรกรฝรั่งเศสช่วงหลังสงครามมีระบบน้ำประปาใช้ มีเครื่องซักผ้า รถจักรยานติดเครื่องยนต์ที่เรียกว่าโมบีแลต (mobylette) ใช้ พวกเขาเอาใจใส่ในที่อยู่อาศัยมากขึ้น มีการซื้อหาเครื่องเรือนสำเร็จรูป ไม่ต้องสั่งช่างไม้ให้ทำเครื่องเรือนอีกต่อไป ผู้หญิงไม่ต้องคลอดลูกในไร่นาเพราะมีโรงพยาบาลกระจายสู่ชุมชน ระบบการซื้อขายแบบเงินผ่อนแพร่หลายอย่างรวดเร็วในหมู่เกษตรกร ทำให้พวกเขาประสบปัญหาใหม่ กล่าวคือ ต้องขายผลิตผลจากไร่นาเร็วขึ้นเพื่อนำเงินมาผ่อนส่งให้ทันตามกำหนด

รัฐบาลฝรั่งเศสได้เข้ามาปฏิรูปโครงสร้างการเกษตรในเชิงพาณิชย์และการถือครองที่ดิน สหภาพแรงงานเกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลให้ก่อตั้งกองทุนเพื่อกำหนดทิศทางและจัดการด้านตลาดการเกษตร เรียกว่า ฟอร์มา (FORMA : Fonds d’orientation et de régularisation des marchés agricoles) ส่วนด้านการถือครองที่ดิน ใน ค.ศ.1960 รัฐบาลได้ออกกฎหมายกำหนดทิศทางเกษตรกรรมและได้ก่อตั้งหน่วยงานชื่อซาแฟร์

(SAFER : Société d' aménagement foncier et d' établissement rural) เพื่อดูแลการใช้ประโยชน์ที่ดินและการตั้งถิ่นฐานในชนบท หน่วยงานซาแฟร์ตั้งอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ มีหน้าที่จัดซื้อที่ดินหรือกิจการการเกษตรที่เจ้าของเดิมประสงค์จะขาย รวมทั้งที่ดินที่ไม่มีการเพาะปลูกและอาจนำมาจัดสรรให้ทำประโยชน์ตามแผนพัฒนาการเกษตรที่วางไว้ การจัดสรรการใช้ที่ดินซึ่งรัฐบาลเข้าไปดำเนินการนี้ทำให้การปฏิรูปโครงสร้างด้านการถือครองที่ดินบรรลุวัตถุประสงค์ได้เร็วขึ้น ช่วยให้การกำหนดพื้นที่เกษตรกรรมตามประเภทเป็นไปง่ายขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลยังเข้าไปส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มผู้ผลิตทางการเกษตร มีคณะกรรมการทางเศรษฐกิจการเกษตรเพื่อช่วยดูแลการตลาดและแทรกแซงราคา ใน ค.ศ.1968 ราคาผลิตผลการเกษตรโดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก ค.ศ.1960 ถึง 3.9 เท่า

นโยบายด้านการพัฒนาแหล่งพลังงานเป็นนโยบายที่สำคัญของฝรั่งเศสในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากพลังงานเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม การขยายแหล่งพลังงานมีผลดีต่อการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรไม่ว่าจะเป็นด้านการคมนาคม สื่อสาร การบันเทิง ตลอดจนความสะดวกสบายในครัวเรือน ฝรั่งเศสได้หันมาใช้น้ำมันและก๊าซธรรมชาติเป็นพลังงานทดแทนถ่านหินมากขึ้นนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ใน ค.ศ.1963 ฝรั่งเศสเปิดโรงงานผลิตไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์แห่งแรกที่เมืองชินง (Chinon) ใน ค.ศ.1981 ฝรั่งเศสใช้พลังงานจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์สูงถึง 38.6% ของพลังงานที่ใช้ทั้งหมดในประเทศ นับเป็นปีแรกที่ฝรั่งเศสใช้ไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์มากกว่าไฟฟ้าจากแหล่งน้ำและแหล่งพลังงานอื่นๆ

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศฝรั่งเศสยังมีอุตสาหกรรมขนาดเล็กอยู่มากกว่าเยอรมนีและเนเธอร์แลนด์ ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านในยุโรป รัฐบาลฝรั่งเศสจึงเร่งรัดให้มีการรวมกิจการด้านอุตสาหกรรมและธนาคารเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก ในระหว่าง ค.ศ.1960-1970 การรวมกิจการอุตสาหกรรมที่สำคัญได้แก่ อุตสาหกรรมเหล็ก เคมี ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมรถยนต์ อุตสาหกรรมการบิน ฯลฯ

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ.1959-1974

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมฝรั่งเศสที่สำคัญๆเกิดขึ้นในช่วงที่นายพลเดอโกลดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีและต่อเนื่องมาจนถึงสมัยของประธานาธิบดีจอร์จส์ ปอมปิดู (Georges Pompidou) นายพลเดอโกลเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีครั้งแรกใน ค.ศ.1959 และครั้งที่สองใน ค.ศ.1965 ส่วนประธานาธิบดีจอร์จส์ ปอมปิดู ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีระหว่าง ค.ศ.1969-1974

สาธารณรัฐที่ห้าของฝรั่งเศสเกิดขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ค.ศ.1958 ซึ่งนายพลเดอโกลได้มีส่วนสำคัญในการชี้นำสาระหลักที่ทำให้อำนาจบริหารของประธานาธิบดีมั่นคงกว่าในช่วงสาธารณรัฐที่สามและที่สี่ นายพลเดอโกลได้ก้าวขึ้นเป็นประธานาธิบดีคนแรกของสาธารณรัฐที่ห้าใน ค.ศ.1959 และได้เข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นวาระที่สองใน ค.ศ.1965 ส่วนประธานาธิบดีจอร์จส์ ปอมปิดู เข้าดำรงตำแหน่ง

ประธานาธิบดีต่อจากประธานาธิบดีเดอโกลภายหลังเกิดวิกฤติการณ์เดือนพฤษภาคม ค.ศ.1968 คือระหว่าง ค.ศ.1969-1974

นโยบายการเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรมทำให้ประชากรฝรั่งเศสโยกย้ายถิ่นฐานเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรในวัยหนุ่มสาวซึ่งต่างโยกย้ายจากชนบทมุ่งสู่ตลาดแรงงานภาคอุตสาหกรรมในเมืองใหญ่ ระหว่าง ค.ศ.1954-1962 มีประชากรย้ายถิ่นฐานประมาณ 3 ล้านคน และเพิ่มจำนวนเป็น 4.5 ล้านคน ระหว่าง ค.ศ.1968-1975 (Dominique Borne, 1992 : 44) ประชากรในเมืองเล็กๆ ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ผู้ประกอบอาชีพค้าขายรายย่อยทยอยหยุดกิจการลง ในบางหมู่บ้าน โรงเรียนและโบสถ์ก็ปิดไปโดยปริยาย รถไฟสายย่อยที่วิ่งบริการระหว่างเมืองเล็กๆในชนบทหยุดวิ่งบริการ ใน ค.ศ.1968 ยังคงเหลือที่ทำงานไปรษณีย์โทรเลขในชนบทเพียง 38% (Dominique Borne, 1992 : 47) นับว่าการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชนบทอย่างรุนแรง ในปี ค.ศ.1982 ไม่พบว่ามีหมู่บ้านใดเลยในประเทศฝรั่งเศสที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวนา (Henri Mendras, 1994 : 217) ประชากรที่เลิกประกอบอาชีพในภาคการเกษตรจะเข้าประกอบอาชีพด้านอุตสาหกรรมและภาคบริการซึ่งจัดอยู่ในภาคเศรษฐกิจที่สาม รัฐบาลฝรั่งเศสจึงดำเนินการสร้างงานในภาคดังกล่าวไว้รองรับและพยายามกระจายงานที่สร้างขึ้นใหม่นี้สู่ภูมิภาคต่างๆ มิให้มากระจุกตัวอยู่ที่ปารีสเพียงแห่งเดียว

ปัญหาที่ตามมาจากการหลั่งไหลของประชากรจากชนบทสู่เมือง คือ ปัญหาที่อยู่อาศัย เนื่องจากอาคารบ้านเรือนถูกทำลายจำนวนมากในช่วงสงคราม เมื่อต้องมาเผชิญกับการหลั่งไหลของแรงงานภาคเกษตรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการอีก ปัญหาจึงรุนแรงมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ประชากรผู้ย้ายถิ่นฐานมาจากชนบทยังประสบปัญหาด้านการปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของสังคมเมือง ประชากรกลุ่มที่ได้รับความเดือดร้อนมากที่สุดได้แก่พวกแรงงานชั้นล่าง ในช่วงกลางทศวรรษ รัฐบาลฝรั่งเศสได้ก่อสร้างที่อยู่อาศัยเพื่อสงเคราะห์แก่ผู้มีรายได้น้อยโดยเฉลี่ยต่ำกว่า 100,000 หน่วยต่อปี เพิ่มเป็น 300,000 หน่วยต่อปีในช่วงทศวรรษ 1960 และเพิ่มเป็นเฉลี่ยมากกว่า 400,000 หน่วยต่อปี นับตั้งแต่ ค.ศ.1965 ในการก่อสร้างอาคารสงเคราะห์เหล่านี้ รัฐบาลได้ออกเงินก่อสร้างให้ก่อนและผู้มีรายได้น้อยจะผ่อนซื้อจากธนาคารอาคารสงเคราะห์ของรัฐอีกต่อหนึ่ง ใน ค.ศ. 1963 รัฐบาลฝรั่งเศสได้จัดตั้งหน่วยงานชื่อลาดาตาร์ (La DATAR : Délégation à l'aménagement du territoire et à l'action régionale) เพื่อทำหน้าที่ประสานงานในการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรม เขตที่อยู่อาศัย และจัดการเรื่องสาธารณูปโภคที่จำเป็นให้กับประชากรที่โยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองใหญ่ๆ ลาดาตาร์มีหน้าที่ดูแลการพัฒนาให้เกิดความสมดุลกับวิถีชีวิตของประชากรฝรั่งเศส

สังคมฝรั่งเศสตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมาได้พัฒนาไปสู่สังคมแห่งการบริโภค ดัชนีชี้วัดความเป็นสังคมบริโภคของฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ.1960-1975 ประกอบด้วยสินค้า 4 อย่าง ได้แก่ ตู้เย็น รถยนต์ โทรทัศน์ และเครื่องซักผ้า ระหว่าง ค.ศ.1960-1975 มีรถยนต์วิ่งบนถนนในฝรั่งเศสเพิ่มขึ้น 3 เท่าตัว จาก 5 ล้าน

คันเป็น 15 ล้านคัน ในทศวรรษ 1970 รัฐบาลฝรั่งเศสก่อสร้างทางด่วนสายใต้แล้วเสร็จ และประธานาธิบดีจอร์จส์ ปอมปิดู ได้ขับรถด้วยตนเองเพื่อฉลองทางด่วนที่เสร็จสมบูรณ์สายนี้ (Dominique Borne, 1992 : 41) นอกจากเครื่องอำนวยความสะดวกขนาดใหญ่แล้ว ครัวเรือนฝรั่งเศสยังเริ่มใช้เครื่องอำนวยความสะดวกอื่นๆอีกหลายอย่าง อาทิเช่น เครื่องดูดฝุ่น หม้อตุ๋น เครื่องไฟฟ้าทำกาแฟแบบน้ำหยด เครื่องบด เครื่องปั่น เครื่องบดกาแฟ เครื่องเป่าผม โทรศัพท์ ฯลฯ

สิ่งที่เป็นของคู่กับสังคมบริโภค ได้แก่ ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่และศูนย์การค้า กิจการดังกล่าวได้รับแนวคิดมาจากสหรัฐอเมริกาในช่วงทศวรรษ 1930 และมีการเปิดเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างไม่หยุดยั้งมาตลอด ใน ค.ศ. 1963 มีการเปิดห้างสรรพสินค้าขนาดยักษ์ (hypermarché) ชื่อ Carrefour (การ์ฟูร์) เป็นแห่งแรก และเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหลายบริษัท ในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1981 มีจำนวนห้างสรรพสินสินค้า แบบ “hypermarché” มากถึง 433 แห่งในฝรั่งเศส การแข่งขันด้านห้างสรรพสินค้า ศูนย์การค้า และห้างสรรพสินค้าขนาดยักษ์ เป็นไปอย่างรุนแรง ผู้ซื้อสามารถจับจ่ายใช้สอยสินค้าในราคาถูกแบบบริการตนเอง รถเข็นจ่ายของกลายเป็นสัญลักษณ์ของชีวิตยุคใหม่ (Dominique Borne, 1992 : 41)

ในช่วงต้นทศวรรษ 1960 เริ่มมีการขายสินค้าอุปโภคบริโภคโดยผ่านแค็ตตาล็อก บริษัทที่ทำการค้าแบบนี้ที่สำคัญ ได้แก่ เลส์ ทรัวส์ สวิส (Les Trois Suisses) และ ลา เรอดูต (La Redoute) สินค้าที่ขายผ่านแค็ตตาล็อกประมาณ 50-60% เป็นพวกเสื้อผ้าและสิ่งทอต่างๆ ที่เหลือเป็นสินค้าประเภทเครื่องใช้ภายในบ้าน ความสำเร็จในการขายสินค้าผ่านแค็ตตาล็อกเป็นไปอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากหนังสือแค็ตตาล็อกสินค้าของ Les Trois Suisses ใน ค.ศ.1953 มีเพียง 75 หน้า และได้เพิ่มเป็น 1,572 หน้า ใน ค.ศ.1981

นอกเหนือจากพฤติกรรมในการบริโภคที่เปลี่ยนไป นับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 คนฝรั่งเศสเริ่มมีพฤติกรรมท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจมากขึ้นในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์และช่วงวันหยุดพักผ่อนประจำปี พวกเขาไปโบสถ์ในวันอาทิตย์น้อยลง สถานีวิทยุที่ได้รับความนิยมจากผู้ฟังมากที่สุด ได้แก่ Europe I และ R.T.L. วิทยุทรานซิสเตอร์มีบทบาทสำคัญในการให้ข่าวสารและความบันเทิง เพราะมีราคาไม่แพงและพกพาได้ ใน ค.ศ. 1973 ครัวเรือนฝรั่งเศสจำนวน 93.8% มีวิทยุทรานซิสเตอร์อย่างน้อย 1 เครื่อง (CETELEM, 1983 : 187) ส่วนโทรทัศน์นั้นเริ่มเข้ามามีบทบาทด้านการเมืองเห็นชัดใน ค.ศ.1958 เมื่อมีการแพร่ภาพนายพลเดอโกลขณะกล่าวสุนทรพจน์ต่อชาวฝรั่งเศส ต่อมาใน ค.ศ.1965 เมื่อมีการเลือกประธานาธิบดี ผู้สมัครรับเลือกตั้งได้รับโอกาสคนละ 2 ชั่วโมงเพื่อแถลงนโยบายทางโทรทัศน์ อย่างก็ดีใน ค.ศ.1943 ประชากรฝรั่งเศส 78.6% มีเครื่องรับโทรทัศน์ที่บ้าน และในจำนวนนี้มีเพียง 6.6% เท่านั้นที่มีโทรทัศน์สี เป็นที่น่าสังเกตว่าโทรทัศน์มีส่วนสำคัญทำให้คนฝรั่งเศสออกจากบ้านไปชมละครและภาพยนตร์น้อยลง ระหว่าง ค.ศ.1957-1969 จำนวนผู้ชมภาพยนตร์ในโรงลดลงจาก 411 ล้านคน เหลือเพียง 182 ล้านคนเท่านั้น (CETELEM, 1983 : 197)

ในด้านดนตรีวัยรุ่นฝรั่งเศสได้รับอิทธิพลดนตรีร็อคจากเอลวิส เพรสลีย์ (Elvis Presley) ซึ่งเริ่มออกแผ่นเสียงเพลงร็อคใน ค.ศ.1956 ในช่วงทศวรรษ 1960 นักร้องเพลงร็อคของฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงยอดนิยม คือ จอห์นนี ฮอลลิเดย์ (Johnny Halliday) ส่วนนักร้องหญิงยอดนิยมของวัยรุ่นฝรั่งเศส ได้แก่ เชลา (Sheila) และซีลวี วาร์ตอง (Sylvie Vartan) ส่วนนักร้องหญิงชื่อ มิแรย์ มาธิเยอ (Mireille Mathieu) ก้าวเข้าสู่ความนิยมตั้งแต่ค.ศ.1966 ด้วยลีลาเพลงและการแต่งกายตามแบบนักร้องรุ่นก่อนหน้านี้คือ เอดิธ ปิยัฟ (Edith Piaf)

คนฝรั่งเศสส่วนใหญ่รักการอ่านหนังสือเป็นอย่างมาก นอกจากจะอ่านหนังสือเพื่อการศึกษาแล้วยังอ่านเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจอีกด้วย ใน ค.ศ.1953 ได้เกิดปรากฏการณ์สำคัญยิ่งในวิวัฒนาการของวงการหนังสือฝรั่งเศสเมื่อสำนักพิมพ์อาแชต (Hachette) ได้พิมพ์หนังสือขนาดพกกระเป๋า หรือเรียกว่าลิฟเวรอะเดอปอช (Livre de Poche) หนังสือขนาดพกกระเป๋านี้ทำให้ยอดขายเพิ่มขึ้นอย่างมากมายและต่อมาสำนักพิมพ์อื่นๆ ก็หันมาพิมพ์หนังสือขนาดพกกระเป๋าตามไปด้วย ระหว่าง ค.ศ.1953-1964 ผลงานเขียนของโซลา (Zola) ที่พิมพ์ขนาดพกกระเป๋าสามารถทำยอดขายถึง 3.7 ล้านเล่ม งานเขียนของซาร์ต (Sartre) มียอดขาย 2.7 ล้านเล่ม ส่วนหนังสือการ์ตูนเริ่มได้รับความสนใจมากขึ้นในทศวรรษ 1960 ใน ค.ศ.1961 การ์ตูนเรื่องดังของฝรั่งเศสคือเรื่อง*อัสเตริกซ์* (Astérix) เริ่มออกวางจำหน่ายเป็นตอนๆ (CETELEM, 1983 : 197)

ความขัดแย้งทางสังคมครั้งสำคัญในฝรั่งเศสเกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1968 (Mai 68) ซึ่งเป็นห้วงเวลาซึ่งคนรุ่นที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่สองเติบโตและเข้าสู่มหาวิทยาลัย ระหว่าง ค.ศ.1956-1957 มีนักศึกษามหาวิทยาลัยฝรั่งเศส 157,000 คน และเพิ่มอย่างรวดเร็วเป็น 483,000 คน ใน ค.ศ.1967-1968 โครงสร้างของมหาวิทยาลัยแบบเก่าไม่สามารถปรับตัวรับนักศึกษาจำนวนมากเช่นนี้ได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากสถานที่คับแคบ วิธีการเรียนการสอนล้าสมัย ระบบการบริหารมีลักษณะรวมศูนย์มากเกินไป อองตวน พรอสต์ วิเคราะห์ว่าการที่ระบบการศึกษาเติบโตมากเป็นสาเหตุสำคัญของเหตุการณ์ใน ค.ศ.1968 (Antoine Prost, 1979 : 315) คณะอักษรศาสตร์และคณะทางด้านสังคมศึกษาศาสตร์ต้องแบกรับภาระนักศึกษาจำนวนมากและในขณะเดียวกันรัฐบาลมิได้แสดงทีท่าให้หลักประกันมากพอสำหรับการมีงานทำในอนาคต นักศึกษาหนุ่มสาวเริ่มปฏิเสธค่านิยมแบบเก่า ปฏิเสธความเชื่อทางศาสนา และหันมาประกอบกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น มีการจัดตั้งกลุ่มนิยมทร็อตสกี้ (trotskistes) กลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์ต่ออเมริกา (anti-américanistes) กลุ่มต่อต้านสงครามเวียดนาม ปัญญาชนฝ่ายซ้ายได้นำเอาลัทธิต่อต้านอาณานิคมมาศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงทศวรรษ 1960 นักเรียนนักศึกษาในฝรั่งเศสก่อการประท้วงต่อต้านจักรวรรดินิยมอเมริกันทั่วไปอย่างต่อเนื่อง (Michel Winnock, 1985 : 312) นอกจากนี้นักศึกษายังเรียกร้องให้รัฐบาลสนใจในสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของพวกเขาโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษา ความไม่พอใจของนักศึกษาปะทุขึ้นที่วิทยาเขตนองแตร์ (Nanterre) ซึ่งตั้งอยู่ชานกรุงปารีสเพื่อคัดค้านผู้ปกครองหอพักที่ออกระเบียบห้ามมิให้นักเรียนชายเข้าไปในห้องนอนของนักเรียนหญิงในเดือนมีนาคม ค.ศ.1967 นักศึกษามหาวิทยาลัยเรียกร้องให้มีเสรีภาพทางเพศสัมพันธ์มากขึ้น การประท้วงของ

นักศึกษาเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและลุกลามไปจนคณบดีต้องสั่งปิดคณะในวันที่ 2 พฤษภาคม ค.ศ.1968 ต่อมานักศึกษาได้ย้ายมาชุมนุมกันที่ลานมหาวิทยาลัยซอร์บอน (La Sorbonne) ในกรุงปารีส เหตุการณ์บานปลายเมื่อเกิดการปะทะกันระหว่างตำรวจและนักศึกษา การประท้วงขยายตัวจากมหาวิทยาลัยสู่โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาและการเข้าร่วมการประท้วงของบรรดาสหภาพแรงงานตลอดจนสมาพันธ์การศึกษาแห่งชาติ (FEN : Fédération de l'Education nationale) ในวันที่ 25 พฤษภาคม ค.ศ.1968 องค์การวิทยุและโทรทัศน์แห่งฝรั่งเศส (ORTF : Office de la Radiodiffusion et Télévision Française) ประกาศหยุดงาน ในวันที่ 30 พฤษภาคม ประชาชนราวสี่แสนคนเข้าร่วมชุมนุมกันต่อต้านรัฐบาลที่ถนนชองเซลีเซ (Champs-Elysées) ประธานาธิบดีจำเป็นต้องประกาศยุบสภาและเรียกร้องให้ชาวฝรั่งเศสร่วมมือกันทำให้เหตุการณ์กลับสู่ความสงบเรียบร้อยโดยเขายินยอมจะให้มีการลงประชามติโดยเร็ว รัฐบาลได้จัดให้มีการลงประชามติในวันที่ 23 และ 30 มิถุนายน ค.ศ.1968 ผลปรากฏว่านายพลเดอโกลยังคงได้รับความไว้วางใจให้บริหารประเทศต่อไป เนื่องจากพลังเงียบชาวฝรั่งเศสได้ออกมาใช้สิทธิลงประชามติกันเป็นจำนวนมาก ต่อมาในวันที่ 27 เมษายน ค.ศ.1969 รัฐบาลได้จัดให้มีการลงประชามติอีกครั้งหนึ่งเกี่ยวกับแผนปฏิรูปท้องถิ่นและแผนปฏิรูปวุฒิสภา ผลปรากฏว่าเสียงไม่ยอมรับแผนปฏิรูปมีสูงถึง 53.20% นายพลเดอโกลจึงลาออก นายจอร์จส์ ปอมปิดู คนใกล้ชิดของนายพลเดอโกลได้รับเลือกตั้งเข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อมา แต่เขาถึงแก่อนิจกรรมใน ค.ศ.1974 เนื่องจากสุขภาพส่วนตัว จึงนับว่าจบยุคของพวกโกลลิสต์ (gaullistes)

3. สังคมฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ.1974-2000

ผู้เข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อจากนายจอร์จส์ ปอมปิดู คือ นายวาเลรี จิสการด์ เดสแตง (Valéry Giscard d' Estaing) ผลงานที่สำคัญของเขา ได้แก่ การปลูกฝังแนวคิดแบบเสรีนิยมสมัยใหม่ (libéralisme moderne) หรือการสร้างสังคมเสรีนิยมแบบหัวก้าวหน้า (société libérale avancée) ตลอดจนการปรับความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้างให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจซึ่งดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ปัญหาการว่างงานเริ่มเข้าสู่สภาพรุนแรงนับตั้งแต่ ค.ศ.1974 เมื่อประธานาธิบดีจิสการด์ เดสแตงเข้าดำรงตำแหน่งโดยมีนายฌาก์ ชิรัค (Jacques Chirac) เป็นนายกรัฐมนตรี ใน ค.ศ.1975 ยอดคนว่างงานเพิ่มเป็น 1 ล้านคน และพุ่งสูงถึง 2 ล้านคนในเดือนตุลาคม ค.ศ.1981 แต่กระนั้นก็ตามคนฝรั่งเศสอีกกลุ่มหนึ่งยังคงใช้จ่ายกันอย่างสบาย แสดงให้เห็นว่าช่องว่างระหว่างคนรวยและคนจนได้ถีบตัวห่างกันมากขึ้น การปฏิรูปสังคมที่เห็นเป็นรูปธรรมในสมัยประธานาธิบดีจิสการด์ เดสแตง ได้แก่ การกำหนดอายุบรรลุนิติภาวะเป็น 18 ปี จากเดิม 20 ปี การออกกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งโดยความสมัครใจ (IVG : interruption volontaire de grossesse) การยกเลิกการตรวจตราภาพยนตร์และสื่อโสตทัศนา ในด้านการต่างประเทศ ประธานาธิบดีจิสการด์ เดสแตงเป็นต้นคิดให้มีการประชุมระหว่างประเทศอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลกซึ่งในขณะนั้นมี 7 ประเทศซึ่งเรียกว่า จีเจ็ด (G 7) ประธานาธิบดีจิสการด์ เดสแตง และนายกรัฐมนตรีเฮลมุท ชมิดท์ (Helmut Schmidt) ของเยอรมนี

เป็นผู้ริเริ่มร่วมกันที่จะสร้างระบบเงินตรายุโรป (SME : Système monétaire européen) และการเลือกตั้งทั่วไปของผู้แทนในรัฐสภายุโรป

ใน ปี ค.ศ.1981 พรรคการเมืองร่วมจากฝ่ายซ้ายได้เข้าบริหารประเทศฝรั่งเศสอย่างเต็มตัวเมื่อนายฟรองซัวส์ มิตแตร์รองด์ (François Mitterrand) จากพรรคสังคมนิยมชนะการเลือกตั้งได้เข้าดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เขาได้แต่งตั้งนายปิแยร์ โมรัว (Pierre Mauroy) เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี กฎหมายและโครงการด้านสังคมของรัฐบาลใหม่แสดงถึงจุดยืนของพรรคสังคมนิยมอย่างชัดเจน อาทิเช่น การเพิ่มอัตราค่าแรงขั้นต่ำอีก 10% การเพิ่มเงินช่วยเหลือครอบครัว โครงการสร้างงานเพิ่ม 55,000 ตำแหน่งในภาครัฐ การออกกฎหมายเพื่อเก็บภาษีต่อผู้ที่มีทรัพย์สินเกิน 3 ล้านฟรังส์ ซึ่งต่อมาเมื่อรัฐบาลฝ่ายขวากลับเข้ามาบริหารประเทศใน ค.ศ.1986 ได้ยกเลิกกฎหมายนี้ไป ในด้านแรงงาน รัฐบาลได้ออกกฎหมายเพิ่มวันหยุดพักผ่อนประจำปีโดยได้รับเงินเดือนเป็น 5 สัปดาห์ การปลดเกษียณเมื่ออายุ 60 ปี ลดชั่วโมงทำงานเหลือสัปดาห์ละ 39 ชั่วโมง ในด้านเศรษฐกิจ รัฐบาลสังคมนิยมได้เข้าไปดำเนินกิจการด้านธนาคารซึ่งเป็นธุรกิจการเงินที่สำคัญและกิจการด้านอุตสาหกรรมบางประเภท นอกจากนี้ยังได้ออกกฎหมายยกเลิกโทษประหารชีวิต อย่างไรก็ดีภายหลังจากที่ฝ่ายซ้ายเข้าบริหารประเทศได้ไม่นาน สภาพเศรษฐกิจของฝรั่งเศสกลับทรุดตัวลงอย่างรวดเร็ว หนี้สินมีเพิ่มมากขึ้น เงินเฟ้ออยู่ในอัตราสูง เงินฟรังส์อ่อนตัวลงจนต้องมีการลดค่าหลายครั้ง ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ.1984 รัฐมนตรีจากพรรคคอมมูนิสต์ถอนตัวออกจากรัฐบาล รัฐบาลชุดใหม่ภายใต้การนำของนายโลรองต์ ฟาบิอุส (Laurent Fabius) นายกรัฐมนตรีได้ดำเนินนโยบายสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้นและมีแนวโน้มเป็นสังคมนิยมแบบประชาธิปไตย

ภายหลังการเลือกตั้งสภานิติบัญญัติใน ค.ศ.1986 พรรคฝ่ายขวาได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นเสียงข้างมากในรัฐสภา ประธานาธิบดีฟรองซัวส์ มิตแตร์รองค์ จึงจำเป็นต้องแต่งตั้งนายฌาคส์ ชิรัค ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและเปิดทางให้รัฐบาลจากพรรคการเมืองฝ่ายขวาเข้ามาบริหารประเทศโดยเขายังคงดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีต่อไป นายฌาคส์ ชิรัคสามารถก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีได้ใน ค.ศ.1993 ภายหลังจากที่นายฟรองซัวส์ มิตแตร์รองด์ จากพรรคสังคมนิยมได้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีนานถึง 14 ปี (สองวาระ) อย่างไรก็ดีในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1997 ประธานาธิบดีฌาคส์ ชิรัค จำเป็นต้องแต่งตั้งให้นายลีโอแนล ฌอสแป็ง (Lionel Jospin) เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจนถึง ค.ศ.2001 เนื่องจากพรรคร่วมฝ่ายซ้ายได้ครองเสียงข้างมากในสภานิติบัญญัติ

ตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา ชาวฝรั่งเศสมีความเคลื่อนไหวในเชิงอุดมคติทางการเมืองน้อยลง การรวมกลุ่มประท้วงหรือเรียกร้องมักกระทำเป็นเรื่องๆไปและมีแนวโน้มไปในทางปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตน ในช่วงทศวรรษ 1990 เศรษฐกิจของฝรั่งเศสอยู่ในสภาพตกต่ำ ใน ค.ศ.1993 อัตราการเติบโตเศรษฐกิจของฝรั่งเศสตกอยู่ในระดับ 1.3% สตรีและคนในวัยหนุ่มสาวตกงานเป็นจำนวนมาก การเรียกร้องสิทธิต่างๆ

เบาบางลง ใน ค.ศ.1997 จำนวนผู้ว่างงานในฝรั่งเศสอยู่ในลำดับที่ 3 ของยุโรป มีจำนวนคนว่างงานระยะยาวเพิ่มมากขึ้น คนหนุ่มสาวที่ว่างงานและผู้ตกงานระยะยาวจำเป็นต้องยอมทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าเงินเดือนขั้นต่ำที่กำหนดตามกฎหมาย ในสมัยประธานาธิบดีฌาก์ ชิรัค ได้มีการออกกฎหมายเพื่อบรรเทาสภาวะการว่างงานโดยใช้หลัก "การแบ่งงานกันทำ" และ "การลดภาระค่าประกันสังคม" ให้แก่กิจการที่ช่วยรับคนเข้าทำงานตามโครงการของรัฐบาล ต่อมาเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ.1998 รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบลดจำนวนชั่วโมงทำงานลงเหลือสัปดาห์ละ 35 ชั่วโมง โดยคาดหมายว่าจะสามารถแบ่งปันงานให้ผู้ตกงานได้มากขึ้น

นับตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1950 เป็นต้นมา สถาบันสถิติและการศึกษาเศรษฐกิจแห่งชาติฝรั่งเศส (INSEE : Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques) ได้เริ่มศึกษาประชากรโดยจำแนกตามกลุ่มอาชีพในสังคม (CS : catégories socioprofessionnelles) การจำแนกประชากรแบบนี้สามารถบ่งบอกถึงคุณลักษณะเฉพาะกลุ่มของประชากรได้ดีกว่าการจำแนกเป็นชนชั้นทางสังคมเช่นในอดีต จากการสำรวจใน ค.ศ. 1997 – 1998 พบจำนวนประชากรฝรั่งเศสประกอบอาชีพในกลุ่มต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. เกษตรกร	2.8%
2. ช่างฝีมือ พ่อค้า เจ้าของ/หัวหน้ากิจการ	6.6%
3. กาดเดรอะและปัญญาชนระดับสูง	12.3%
4. อาชีพระดับกลาง	19.9%
5. อาชีพระดับปฏิบัติงานบริการ	29.6%
6. กรรมกร	27.4%
คนว่างงานที่ไม่เคยทำงานมาก่อนเลย	1.4%
รวม	100%

(Jean-Yves Capul, 1999 : 28)

ระหว่าง ค.ศ.1960-1998 ประชากรฝรั่งเศสซึ่งมีอายุระหว่าง 20-59 ปีซึ่งอยู่ในกลุ่มอาชีพต่างๆ มีผู้ประกอบอาชีพแบบที่มีรายได้เป็นเงินเดือนและอยู่ในภาคบริการเพิ่มขึ้น ประชากรผู้ประกอบอาชีพระดับกลางมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วระหว่าง ค.ศ.1965-1985 สภาพเศรษฐกิจของฝรั่งเศสมีลักษณะที่เอื้อต่อการเขยิบฐานะของกลุ่มคนในตำแหน่งระดับสูง ในขณะที่ผู้มีตำแหน่งระดับล่างไม่ค่อยได้รับประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่าใดนัก (Louis Chauvel, 1998 : 259-264)

ในทศวรรษ 1990 อายุขัยเฉลี่ยของชายฝรั่งเศสอยู่ที่ 71.6 ปี หญิงอยู่ที่ 80.6 ปี สตรีฝรั่งเศสมีบุตรคนแรกเมื่ออายุเฉลี่ย 29 ปี ทั้งนี้ใน ค.ศ.1995 พบว่าอายุเฉลี่ยของสตรีฝรั่งเศสเมื่อแต่งงานครั้งแรกอยู่ที่ 27 ปี ใน ค.ศ.1996 ทารกที่เกิดจำนวนสูงถึง 39% เป็นบุตรนอกสมรสซึ่งนับเป็นตัวเลขสูงสุดในยุโรป ยกเว้นเมื่อเทียบกับประเทศสแกนดิเนเวียน (Olivier Galland & Yannick Lemel, 1998 : 65) จำนวนบุตรเฉลี่ยต่อสตรี 1 คน

คือ 1.70 คน การที่สตรีมีบุตรน้อยลงส่งผลให้ครอบครัวของคนฝรั่งเศสมีขนาดเล็กลงด้วย การทำงานนอกบ้านของสตรีเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบชีวิตครอบครัวของคนฝรั่งเศส ในปัจจุบันครอบครัวที่สามีเป็นผู้ประกอบอาชีพฝ่ายเดียวมีจำนวนเพียง 1 ใน 4 ของจำนวนครอบครัวทั้งหมด (Olivier Galland & Yannick Lemel, 1998 : 62)

จากการสำรวจของศูนย์วิจัยและเอกสารเกี่ยวกับการศึกษาและสังเกตการณ์ด้านสภาพชีวิต (CREDOC : Centre de recherche et de document sur l'étude et l'observation des conditions de vie) พบว่าครอบครัวเป็นสถานที่ที่คนฝรั่งเศสรู้สึกอบอุ่นและผ่อนคลายเมื่ออยู่ด้วยมากที่สุด จากช่วงทศวรรษ 1970-1980 ที่คนฝรั่งเศสเคยคิดว่าการสมรสที่สามีภรรยาต้องอยู่ร่วมกันชั่วชีวิตนั้นเป็นสิ่งล้าสมัย ผลลัพธ์กลับกลายเป็นว่าความเป็นอิสระนั้นเปราะบางยิ่ง ครอบครัวเป็นแหล่งที่ให้ความอบอุ่นและกำลังใจที่คนฝรั่งเศสต้องการมากที่สุด (Jean-Yves Capul, 1999 : 12-13)

ปัญหาการว่างงานเป็นปัญหาที่อาจกล่าวได้ว่าสำคัญที่สุดในปัจจุบันของฝรั่งเศส ในค.ศ.1945 ฝรั่งเศสมีประชากรว่างงาน 4% ของประชากรในวัยทำงานทั้งหมด เพิ่มมากขึ้นเป็น 10% ใน ค.ศ.1992 (Serge Paugam, 1995 : 52) และใน ค.ศ.1998 เพิ่มเป็น 12% หรือประมาณ 3 ล้านคน (Jean-Yves Capul, 1999 : 4) ผู้ที่ตกงานส่วนใหญ่เป็นกรรมกรและลูกจ้างไร้ฝีมือซึ่งมีจำนวนสูงถึง 2.1 ล้านคน และอีกประมาณ 350,000 คน เป็นผู้ที่ไม่เคยทำงานมาก่อนซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาว นอกจากนี้จากสถิติของสำนักงานจัดหางานแห่งชาติของฝรั่งเศสปรากฏว่า จำนวนผู้ตกงานระยะนานเกินกว่า 1 ปี มีมากกว่า 30% (Serge Paugam, 1995 : 53) จากการเปรียบเทียบอัตราเฉลี่ยการว่างงานต่อปีในกลุ่ม 7 ประเทศอุตสาหกรรม (G7) ระหว่าง ค.ศ.1970-1996 พบว่าประเทศฝรั่งเศสมีอัตราเฉลี่ยคนว่างงานสูงสุดเกือบตลอด ใน ค.ศ.1996 ฝรั่งเศสมีคนว่างงาน 12.4% รองลงมาได้แก่ อิตาลี (12%) เยอรมนี (8.9%) และอังกฤษ (8.2%) (Geneviève Canceill, 1998 : 436) ปัญหาการว่างงานทำให้คนฝรั่งเศสหันหน้าเข้าหาครอบครัวมากขึ้น สามีภรรยาต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนรุ่นลูกที่มีอายุ 19-24 ปี ที่ยังไม่มีงานทำและต้องอาศัยอยู่กับพ่อแม่ในช่วงทศวรรษ 1990 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เป็นชาย 69% และหญิง 77% (Olivier Galland & Yannick Lemel, 1998 : 81)

ปัญหาสังคมที่เป็นผลพวงประการหนึ่งของสภาวะการว่างงานในฝรั่งเศส คือ การเพิ่มขึ้นของจำนวนอาชญากรรม จากสถิติของงานตำรวจฝ่ายศาลพบว่าคดีส่วนใหญ่เป็นคดีเกี่ยวกับการโจรกรรมทรัพย์สิน การลักทรัพย์ การทำลายทรัพย์สินสาธารณะและส่วนบุคคล การจ่ายเช็คโดยไม่มีเงินหรือการขโมยเช็ค (Jean-Paul Fitoussi & Pierre Rosanvallon, 1996 : 106) ปัญหาการโจรกรรมลักเล็กขโมยน้อยมิได้เพิ่มขึ้นในทางปริมาณเท่านั้น หากแต่ยังมีความรุนแรงเพิ่มขึ้นอีกด้วย ตัวอย่างเช่น การทำร้ายเจ้าทรัพย์ การขู่กรรโชก การทำทรัพย์สินเสียหาย นอกจากนี้ยังพบการกระทำรุนแรงในโรงเรียนเป็นจำนวนเพิ่มขึ้น อายุของเด็กที่ก่ออาชญากรรมลดต่ำลงเรื่อยๆ วัยรุ่นมักก่ออาชญากรรมและปะทะกับตำรวจในย่านที่อยู่อาศัยของคนยากจน มีการเผารถยนต์

การบุกปล้นและพังร้านค้าหรือศูนย์การค้ามีมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปารีสและเมืองขนาดใหญ่ ความรุนแรงที่กระทำโดยวัยรุ่นเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนทางจิตวิทยา เป็นอาการหนึ่งของความรู้สึกต่อต้านบุคคลและองค์กรในสังคมที่ไม่สามารถแก้ปัญหาให้แก่พวกเขาได้ดังต้องการ ในด้านหนึ่งความรุนแรงในสังคมเมืองของฝรั่งเศสเกิดจากโครงสร้างของสังคมซึ่งเกิดความขัดแย้งระหว่างประชากรในขอบและประชากรนอกขอบ ประชากรทั้งสองกลุ่มมีฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมากทั้งๆที่อยู่ในปริบททางวัฒนธรรมเดียวกัน ส่วนอีกด้านหนึ่งความรุนแรงเกิดขึ้นเพราะกลไกในระบอบประชาธิปไตยไม่มีอำนาจและความแข็งแกร่งมากพอจะควบคุมสังคมได้ (François Dubet, 1999 : 96)

บรรณานุกรม

BORNE, Dominique. *Histoire de la société française depuis 1945.* Paris : Armand Colin, 1992.

CANCEILL, Geneviève. "L'évolution du chômage depuis 20 ans," in *Etat de la France 98-99*. Paris : La Découverte, 1998.

CAPDEVIELE, Jacques & René MOURIAUX. *Les Syndicats Ouvriers en France*. Paris : Armand Colin, 1970.

CAPUL, Jean-Yves (sous la direction de). *La société française contemporaine*. Paris : La documentation Française, *Les Cahiers français*, n° 291, mai-juin 1999.

CETELEM. *De la 4 CV à la vidéo*. Paris : Communica International, 1983.

CHAUVEL, Louis. *Le destin des générations, structure sociale et cohortes en France au XXe siècle*. Paris : P.U.F. 1998.

DUBET, François. "Violences urbaines," in CAPUL, Jean-Yves (sous la direction de). *La société française contemporaine*. Paris : La documentation Française *Les Cahiers français*, n° 291, mai-juin 1999.

DUBY, Georges. *Histoire de la France*. Paris : Librairie Larousse, 1970.

FITOUSSI, Jean-Paul&Pierre ROSANVALLON. *Le nouvel âge des inégalités*. Paris : Editions du Seuil, 1996.

GALLAND, Olivier & Yannick LEMEL (sous la direction de). *La nouvelle société française*. Paris : Armand Colin, 1998.

MENDRAS, Henri. *La Seconde Révolution française 1965-1984*. Paris : Gallimard, 1994.

PAUGAM, Serge. *La société française et ses pauvres*. Paris : Gallimard, 1995.

PROST, Antoine. *Petite histoire de la France au XXe siècle*. Paris : Armand Colin, 1979.

WINNOCK, Michel. "Année 60 : la poussée des jeunes," in ASSELAIN, Jean-Charles et al. *Etudes sur la France de 1939 à nos jours*. Paris : Editions du Seuil, 1985.